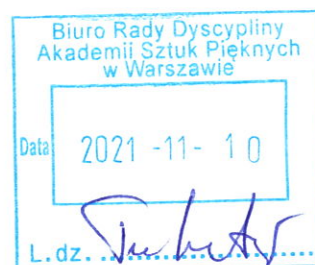

prof. zw. dr hab. Andrzej P. Bator
ASP Wrocław

**Ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Kwaśniewskiej,
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w zakresie sztuk plastycznych,
wszczętym przez Wydział Sztuki Mediów ASP w Warszawie**

Pani Katarzyna Kwaśniewska, urodzona 4 lipca w 1982 roku w Koninie, ukończyła studia magisterskie w Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Psychologii ze specjalizacją Psychologii Wychowawczej Stosowanej oraz zaliczyła zajęcia (zgodnie z formułą formy) na Wydziale Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych w Warszawie. Z dokumentacji wynika ponadto, że doktorantka Wydziału Sztuki Mediów warszawskiej ASP w latach 2007 - 2008 studiowała w Universidad Autónoma de Barcelona oraz Escola Massana - Centre d'Art i Disseny w Barcelonie (Hiszpania) - stypendium Socrates/Erasmus oraz w latach 2003 - 2004 w National University of Hanoi oraz Akademii Sztuk Pięknych w Hanoi (Wietnam) – stypendium rządowe; staż naukowy i realizacja indywidualnego projektu badawczego oraz warsztaty malarstwa laka.

W roku 2015 mgr Kwaśniewska otworzyła przewód doktorski w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, na Wydziale Sztuki Mediów pod opieką naukowo-artystyczną profesora Prota Jarnuszkiewicza.

Mgr Katarzyna Kwaśniewska wykazała dorobek artystyczny, na który składają się prezentacje indywidualne i zbiorowe. Według zamieszczonej przez doktorantkę specyfikacji są to następujące wystawy indywidualne: EVERMORE, Przestrzeń Prywatna w Warszawie, 15 – 2016;

OBSZARY, Galeria Kuratorium w Warszawie, 2014; O CZASIE, Galeria OBOK ZPAF w Warszawie, 2014; THESE DAYS, THOSE MOMENTS; Lokator w Krakowie, 2014; oraz prezentacje grupowe: MADE IN PHOTO 10, Galeria FOTO-GEN Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu, 2018; BEZDECH, Kolmet w Warszawie, 2017; PRZEDMIOT, KTÓREGO NIE MA; Galeria 42° w Cetine (Czarnogóra), 2015; BEZDECH, PROM Kultury Saska Kępa w Warszawie, 2014; AKOMODACJA, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Mińsku (Białoruś), 2014; HOŻA 41, Galeria na Hożej w Warszawie, 2014; MIASTOOBRAZY Galeria Fokuz w Siedlcach, 2014; PRZESTRZENIE, Skwer - Filia Centrum Artystycznego Fabryka Trzciny w Warszawie, 2013; WIDZIALNE, Galeria Spokojna w Warszawie, 2014; PLENER Z MIŁOSZEM, Galeria Spokojna w Warszawie, 2014; 3, 2, 1.. START II, Teradata w Warszawie, 27, 2014; PLENER Z MIŁOSZEM, Centrala PKO w Warszawie, 2014; 3, 2, 1.. START II, Galeria Styk w Warszawie, 2013; gifNESIS, Galeria 13 Muz w Szczecinie, 2013 (wystawa w ramach 9. Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Wizualnej inSPIRACJE/Genesis); DWUFAZA; Galeria Spokojna w Warszawie, 2013; AKADEMIA OTWARTA, Galeria Pracownia Nr 1 w Warszawie, 2013; BIELSKA JESIEŃ 2013, Galeria Internetowa BWA w Bielsko-Białej, 2013; DŻEM SESSION, Galeria Pracownia Nr 1 w Warszawie, 2013.

Równolegle do działalności artystycznej doktorantka wykazała znaczącą aktywność w zakresie działalności organizacyjnej i edukacyjnej: PARIS PHOTO 2019 — Paryż, 2019; KOLEKTYW ARTYSTYCZNY YUTRA — Warszawa, 17 VIII 2016 - 1 VII 2017 (warsztaty i działania twórcze w ramach kolektywu artystycznego Yutra); LES RENCONTRES D'ARLES 2014, 2014; MIESIĄC FOTOGRAFII W KRAKOWIE — 2014; WYJAZD STUDYJNY z prof. Leonem Tarasewiczem — Supraśl, 2014; PAPIEROWO — scenografia do animacji, 2013; PLENER Z MIŁOSZEM — Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie, 2013; PARIS PHOTO 2013, 2013; FOTOFESTIWAL — Łódź, 2013; MIESIĄC FOTOGRAFII W KRAKOWIE, 2013; WYJAZD STUDYJNY z prof. Leonem Tarasewiczem — Bielsko-Biała, 2013; WARSZTATY MONOTYPII — Pracownia Nr 1 ASP w Warszawie, 2013; WYJAZD STUDYJNY z prof. Leonem Tarasewiczem — Lublin, 2013; WYJAZD STUDYJNY z prof. Protem Jarnuszkiewiczem — Berlin, 2012; PARIS PHOTO 2012, 2012; NAPOLEON HILL - THE MUSICAL — Kuala Lumpur, 2012 (choreografia oraz gra aktorska w musicalu wyprodukowanym przez Klap Theaters Art Performers w Malezji); PARK(ING) DAY — Warszawa, 2009; KOLACJA NA HUCIE — Ostrów Świętokrzyski, 2008.

Na działalność dydaktyczną mgr Katarzyny Kwaśniewskiej składają się następujące dokonania: 24 - 25 X 2013 — *Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki*. Prowadzenie warsztatów fotografii portretowej z młodzieżą głuchoniemą w ramach projektu *4 kroki* – Łódź; 21 VI 2013 — *Centrum Edukacji Obywatelskiej*. Rola ekspertki podczas Festiwalu Projektów Szkoły z klasą 2.0, Ośrodek konferencyjny Centrum Nauki Kopernik w Warszawie; I - III 2012 — *Somali Community School*. Tworzenie i prowadzenie warsztatów plastycznych oraz innych zajęć w szkole podstawowej dla dzieci uchodźców somalijskich w Kuala Lumpur (Malezja); III - V 2010 — *Stowarzyszenie Koniec Świata*. Prowadzenie warsztatów na temat Sprawiedliwego Handlu oraz Światowego Handlu Narkotykami do filmu “Hodowcy Śmierci” dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej w Warszawie; II - IX 2010 — *Stowarzyszenie Nowe Horyzonty*. Koordynatorka projektu *Nowe Horyzonty Dekonsumpcji* w ramach Edukacji Filmowej Nowe Horyzonty, skierowanego do uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Warszawie; XII 2010 — *Stowarzyszenie Nowe Horyzonty*. Prowadzenie prelekcji i dyskusji po filmie “China Blue” dla młodzieży licealnej w ramach Edukacji Filmowej Nowe Horyzonty w Warszawie; IX 2009 - III 2010 — *Centrum Edukacji Obywatelskiej*. Animatorka warsztatów dla młodzieży w programie “MediaStarter” oraz programie “@ktywista” w kilku miastach w Polsce; IV 2009 - VI 2011, V 2012 — *BINGOschool*. Lektorka, współpracowniczka - opracowywanie i wdrażanie własnych metod i materiałów edukacyjnych (m. in. multimedialnych) w języku angielskim, niemieckim i hiszpańskim, praca z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi; II 2009 - X 2012 — *Stowarzyszenie Grupa eFTe*. Członkini i aktywna działaczka - tworzenie i prowadzenie warsztatów na temat świadomej konsumpcji z dorosłymi, dziećmi i młodzieżą dla różnych organizacji i szkół, koordynacja, organizacja i przeprowadzenie festiwalu “Dekonsumpcja” oraz “Sztuka Wymiany”; IX 2007 - VI 2008 — *Shere Rom*; animatorka warsztatów “Interwencja socjo-edukacyjna w kontekście różności”, korzystających z psychoedukacyjnego programu 5D dla dzieci wielu narodowości z rodzin o mniej uprzywilejowanym statusie zarówno społecznym, jak i ekonomicznym w Barcelonie (Hiszpania); I - VI 2006 — *Col.legi Camí*. Wychowawczyni - prowadzenie zajęć i warsztatów plastycznych w szkole podstawowej w Barcelonie (Hiszpania); X 2003 - V 2004 — Centra edukacyjne w Hanoi; wolontariuszka - prowadzenie zajęć plastycznych oraz z języka angielskiego dla dzieci i młodzieży (m.in. w Viet-Anh Centre, Vietnam Federation Unesco) w Hanoi (Wietnam); X 2001 - VII 2003 — *Wolontariat MISH UW*. Animatorka warsztatów filmowych dla dzieci spoza miast w ramach wakacyjnego wolontariatu studenckiego “Zielona Informatyka” oraz warsztatów i występów teatralnych dla dzieci (m. in. z domów dziecka) - różne lokalizacje w Polsce.

Wyżej wymienione osiągnięcia artystyczne, organizacyjne i dydaktyczne zostały docenione, czego dowodem są Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w nauce (2007) oraz dwukrotnie przyznane stypendium Rektora Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie dla najlepszych doktorantów (2014/2015 i 2013/2014).

Ocena rozprawy doktorskiej

Pani mgr Katarzyna Kwaśniewska przedstawiła do oceny pracę artystyczną oraz dysertację zawierającą refleksję teoretyczną na temat własnej twórczości artystycznej. Całość rozprawy doktorskiej opatrzona została tytułem: *Fotografia: współczesne narzędzie doświadczania świata. Mimetyczność w służbie abstrakcyjnych pojęć*. Promotorem doktoratu jest prof. Prot Jarnuszkiewicz z Wydziału Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

Pisemna część dzieła przewodowego stanowi ideowy i interpretacyjny suplement dzieła artystycznego. Rozprawa doktorantki składa się z trzech rozdziałów (R. I - Mimetyczna funkcja fotografii; R. II - Nieobecność w obecności; R. III - Wizualne poszukiwania obecności) oraz z wieńczących je wniosków.

To właśnie we wnioskach końcowych, odwołując się do poprzedzających je logiki wyводу, doktorantka wskazuje na zasadnicze tezy rozważanego przez siebie problemu artystycznego, zarówno w perspektywie ideowej, jak i poprzedzającego jej dzieło przewodowe procesu twórczego.

Do głównych tez leżących u podstaw dzieła przewodowego należy zaliczyć następujące stwierdzenia doktorantki:

1. *Moje działania artystyczne składające się na pracę doktorską są realizacją poszukiwań w przestrzeni pomiędzy obiektywnym uchwyceniem rzeczywistości, a znalezieniem własnego ja. Przedmiotem mojej pracy było badanie funkcji i możliwości fotografii. Opisywałam fotografię jako współczesne narzędzie doświadczania świata, zauważając brak obecności w kontekście współcześnie powstającej fotografii.*
2. *Szukałam sposobów na wykorzystanie mimetycznej funkcji fotografii w celu potwierdzenia obecności. Istnieje możliwość bycia poza fotografią. Także zewnętrzny byt potrafi przeniknąć w przedstawione przestrzenie, obcując z obrazami.*
3. *Treścią niniejszej dysertacji doktorskiej są fotografie powstałe w trakcie poszukiwań potwierdzania obecności. Wystawa pt. „Prześwit obecności” jest efektem moich zma-*

gań z materią fotografii, próbą rozprawienia się z tym zagadnieniem wizualnie i oparta jest w znacznej mierze na osobistych doświadczeniach jako fotografki. Tworzone i zestawione fotografie traktuję jako wizualną interpretację doświadczania świata. Jest to próba wyrażenia relacji podmiotu do rzeczywistości oraz zapisanie tego doświadczenia, jest refleksją nad moim miejscem w świecie.

W zacytowanych wyżej trzech wypowiedziach doktorantki należy zauważyć po pierwsze, zręby idei, jaką zawarła w dysertacji, a którą zrealizowała - wydaje się, że z dużym sukcesem - w dziele przewodowym (tu niezwykle istotną rolę odgrywa również przedstawiona wizualizacja wystawy *Prześwit obecności*, która zostanie zaprezentowana w *Galerii Spokojna* w listopadzie 2021). Po wtóre, należy zwrócić uwagę na zastosowany przez Kwaśniewską specyficzny kod semantyczny. Ta druga kwestia ma znaczenie fundamentalne, ponieważ doktorantka, niestety nie uprzedzając o tym czytelnika, przypisuje niektórym z pojęć, jakimi operuje, wartość semantyczną, która w ich definicjach się nie zawiera. O ile wskazanie na fenomen obecności/nieobecności i jej śladów w obrazie - nawet bez autorskiego wyjaśnienia, jak należy go adekwatnie rozumieć - nie stanowi problemu poznawczego, to swoista, autorska wariacja dokonana przez Autorkę na pojęciu *mimesis*, przynajmniej w pierwszej części pracy (zanim nie dojdzie do rozszyfrowania tego narracyjnego zabiegu) budzi zdziwienie i sprzeciw.

Dotychczas (mimo pewnych różnic zarówno w modernizmie, jak i postmodernizmie) wydawało się oczywiste, że fotografia jest śladem spostrzeżonego z jakąś intencją realnie istniejącego przedmiotu (co oznacza, że jest równocześnie indeksem i coś znaczącym znakiem), ale nie naśladownictwem (*mimesis* (stgr. μίμησις – przedstawienie, imitacja, reprezentacja, etc; łac. *imitatio*) zobrazowanej/zarejestrowanej rzeczywistości, co wynika z obiektywności zachodzącego zjawiska fizycznego (promieniowania światła odbitego od powierzchni materii), jak i realności świata fizycznego. Rzecz jasna, na pytanie, czy obraz rzeczywistości jest śladem-świadectwem realnego, czy raczej jest przedstawieniem o charakterze ikonicznym i symbolicznym (a więc świadomie odwołującym się do czytelności znaków skrywających realny przedmiot odniesienia lub odwołującym się do pełniących funkcje komunikacyjne zakodowanych znaków symbolicznych), czy może łączy oba te porządki, nie można otrzymać jednej odpowiedzi. Jednakowoż K. Kwaśniewska w swoim wywodzie zdaje się przekonywać czytelnika, że przydanie dziełom fotograficznym kategorii *mimesis* ma uzasadnienie. Prawda obrazu fotograficznego dzieła sztuki, jak tego dowodzi, w przeciwieństwie do prawdy przedmiotowej, sytuować będzie się w zawartych w nim specyficznych wartościach, wartościach

nadających mu własny, niezależny od logosu bytu sens. Ta prawda (autorska intencja) podmiotowi poznającemu (odbiorcy jej dzieł) dostępna będzie w jego subiektywnym spojrzeniu na formę wykreowanych obrazów, w ich odczytaniu i interpretacji. Tak zatem odpowiedź na stopień komplikacji problematyki „śląd versus naśladownictwo” składać się będzie z szeregu czynników różniących rzeczywistość obrazu i rzeczywistość bytu przedmiotowego. O ile ta druga jest względem podmiotu poznającego autonomiczna, o tyle pierwsza zależna jest w pełni od intencji i kompetencji podmiotu twórczego. To od niego zależy decyzja wyboru kadru (wyznaczenie przedmiotowi roli decydującej lub podrzędnej w kadrze, przez co w sensie poznawczym przedmiotu nie jest ani więcej, ani mniej), wybór środków formalnych (zakresu skali chromatyczności, czasu ekspozycji, głębi ostrości, perspektywy, akceptacji przypadku, wykorzystanie niekonwencjonalnych i własnych technik) oraz preferencji estetycznych, ideowych i uwarunkowań zewnętrznych (kulturowych, obyczajowych, politycznych etc.). Warto w tym miejscu przytoczyć Platoński pogląd na naturę *mimesis*, która jest nie tylko odtworzeniem wyglądu rzeczy, ale i imitacją, jego obrazem. Obraz zaś, należąc do innego porządku niż jego realny przedmiot, ma inne od niego cechy – jest fantazmatem, którego pierwszą właściwością jest jego nierealność (bez względu na wierność naśladownictwa, a nawet jego obiektywny indeks)¹.

Wyrazem postawy twórczej jest zatem dzieło rozumiane jako rezultat idei i namysłu, czego dowodzi doktorantka, czyli stanu świadomości artysty oraz jego kompetencji twórczych, które określać będzie umiejętność w opanowaniu materii przez nadanie jej kształtu nieprzynależnego z natury, ale i, jeśli nie przede wszystkim, przydanie mu sensu, który mu obiektywnie nie przynależy, stając się grą [...] w *“domniemaną obecność”*: *moje ślady przeplecione z organicznymi śladami istnienia. Niepokojący motyw przemijalności pozwala skonfrontować się z przykrymi odczuciami i pozwala się z nimi uporać. Zważając na przedstawione motywy, można by również rzec “postapokaliptyczne ślady obecności”, “truchło obecności”. Cała paleta ludzkich radości i zmagañ. Z takim rozumieniem fotografii medialnej nie tylko można, ale i trzeba się zgodzić, co nie oznacza, że zasadnicze pytania o obraz, o jego transparentność (obiektywność lub subiektywność), ramy czasowe (czasu ekspozycji i kontekstu czasoprzestrzennego kadru) i o jego odniesienia przedmiotowe (rzeczywistości zewnętrznej i wewnętrznej) pozostają nieaktualne. Przeciwnie, wydaje się, że postawione kwestie stanowią zasadnicze antynomie fotografii, nie da się bowiem zaprzeczyć, że przedstawiona w dziele*

¹Platon, *Sofista i Polityk*, Warszawa 1957, [w:] *Sofista*, 256 b oraz 235-236 c.

artysty rzeczywistość jest w równej mierze przedstawieniem tego, co widzialne (w rozumieniu aspektywnie ujętej rzeczywistości przedmiotowej) i co skrywa się poza nią samą, a jest zdeterminowane przyjętym modelem poznawczym i kulturowym; że problematyczne są na przykład czasowe ramy obrazu, różnica bowiem między efektem ekspozycji trwającym wielotysięczny ułamek sekundy a ekspozycją wielominutową umożliwia lub wyklucza obecność niektórych elementów kadru, a to zasadniczo podważa jego obiektywność (o swoim warsztacie fotograficznym doktorantka pisze wielokrotnie); wreszcie, że na zawartość fotograficznego dzieła sztuki składać się będą również te obiekty, które istnieją jako coś znaczące w aktualnym doświadczeniu, ale i w pamięci, o czym Katarzyna Kwaśniewska pisze następująco: *W czasie moich działań fotograficznych coraz częściej korzystałam z mimetycznej funkcji fotografii w celu wszechstronnego doświadczenia świata, a nie tylko jego czystej rejestracji. Fotografia stała się częścią mnie.*

[...] *Fotografia sprzyjała doświadczeniu obecności poprzez chwywanie ulotności, wynoszenie się poza sam byt, co pokazuje przygotowana przeze mnie wystawa pt. Prześwit obecności.*

Ów *Prześwit obecności* to tomik poetycki wydany w starannej i nienagannej estetycznie oprawie edytorskiej, jaką jest wizualizacja ekspozycji przewodowej umiejscowionej w *Galerii Spokojna*. W stwierdzeniu tym zawiera się dosłowność – obrazom towarzyszą teksty, a jedno i drugie cechuje czułość, niekiedy tkliwość widzenia i myślenia/rozmyślenia o świecie, w którym Kwaśniewska się zanurza i tym samym zaświadcza o swojej w nim obecności (*Artysta swoją decyzją wynosi przedmioty codziennego użytku na piedestał. Może można by to nazwać sztuką dostrzegania wartości. [...] Nie chciałabym dokonywać fragmentaryzacji integralnego świata, gdyż czuję się jego częścią i widzę w tym wartość.*).

Warto w tym miejscu przytoczyć kilka z opisów/wierszy, które objaśniają, czym w swej istocie są eksponowane na wystawie widoki ukazujące pielęgnowane w domu rośliny, płynące po niebie obłoki czy ścianę drzew odwiedzonego lasu.

Awokado

Długo trwało wyhodowanie z dziećmi roślinki awokado. Wiele tygodni z czułością podlewaliliśmy pestkę i czekaliśmy na korzeń. Z czasem pojawiły się pierwsze pędy. W dzień przenosiliśmy młodzicutką roślinę w słoneczne miejsca, a w nocy chroniliśmy w pomieszczeniu. Urosła. Rośnie. Jest bardzo wrażliwa. Stoi na dużym wspólnym stole w salonie. Odwraca się w stronę słońca. Czasami podsycha z pragnienia, podlana szybko się podnosi.

Urzekający spokój nocy.

Las

Zapach spokoju.

Za każdym razem, gdy wjeżdżam w las, daję się pochłonąć jego dźwiękom, zapachom i barwom. Przechadzając się między drzewami, odczuwam jedność bycia z matką ziemią.

Peonie

(Puszystość).

Łagodny, urzekający zapach.

Czekam na nie cały rok. Hołubię je później i opiewam bujne pąki.

Chmury

Potrafią być dwuznaczne.

Rozkosznie można się unosić w ich puszystych obłokach, przecinać je, lecąc samolotem czy też zdobywając szczyty gór.

Potrafią być powodem turbulencji.

Zamieniają się w ulewne deszcze, powodują podtopienia.

Fotografie składające się na kolekcję *Prześwitu obecności* są zatem miejscem spotkania dwóch rzeczywistości: subiektywnej i obiektywnej, rzeczywistości podmiotowej z przedmiotową, stykiem ducha i materii, przy czym ich duch zyskał w tych obrazach świadomość swojego ciała. Fotografia Katarzyny Kwaśniewskiej nie jest więc narzędziem mechanicznego produkowania odzwierciedleń rzeczywistości; przeciwnie, artystka tworzy obrazy, które, jeśli miały czegokolwiek dowodzić, to świadczyły o realnej obecności twórczego podmiotu w świecie. Te fotograficzne dzieła sztuki, niczym heideggerowskie Dasein, ostatecznie przestają być jedynie wiedzą o świecie, a stają się znakiem świadomego wrzucenia w byt, byciem w świecie. Doświadczenie fotografii-obrazu świata, w artystycznym zamysle, jest źródłem wiedzy o doświadczeniu bycia podmiotu w świecie. Objawiona w obrazie rzeczywistość to subiektywny, bo zdeterminowany własnym byciem w świecie, sposób widzenia fenomenu². Jak konkluduje doktorantka, swoimi „obrazami-notatkami” będącymi „stanami rzeczywistości” nie usiłuje niczego konkretnego przedstawić, a jedynie utrwalić ich ważność, dodajmy, poprzez ważność

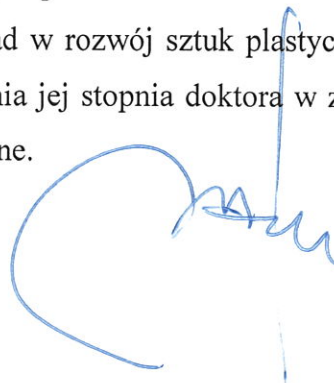
²Heidegger M., *Bycie i czas*, Warszawa 1994, s. 40. Musimy zatem przyjąć takie oto znaczenie wyrażenia „fenomen”: to, co-się-samo-w-sobie-ukazuje, to, co widoczne. Owe fainomena, „fenomeny”, są zatem ogółem tego, co dla Greków było po prostu tożsame z ta onta (byt). Zależnie od rodzaju podejścia do niego, byt może ukazać się na różne sposoby.

swojego istnienia, której obecności nie da się zakwestionować, ani w foto-obrazach, ani w ich pisemnych suplementach.

Katarzyna Kwaśniewska w swoim doktoracie kompetentnie dowodzi, że obraz jest zarazem rezultatem świadomości technicznej artysty, jak i jego odpowiedzią na otaczającą rzeczywistość - na zasadnicze pytania formułowane w obecności świata; wyrazem stosunku, jaki nieuchronnie musi zachodzić wówczas, gdy podmiot twórczy jest w równej mierze częścią komentowanej rzeczywistości, jak i jej konstruktorem. Paradoksalnie, ujawnione przez artystkę obrazy rzeczywistości przedmiotowej ukazują tylko przy okazji jej wyglądy, zasadniczą bowiem ich treścią jest prezentacja indywidualnych sądów orzekających o świecie, o człowieku. Sztuka fotografii dla K. Kwaśniewskiej w ostatecznym wymiarze to rozumienie, czym jest obraz budowany przez światło oraz panowanie nad nim. Technika fotograficzna to jedynie sposób i umiejętność jego rejestracji, utrwalenia i uzyskania jego materialnego wyrazu, który stanowi *przedmiot idealny, kształtowany w jakimś momencie przez wyobraźnię indywidualnego człowieka jako wyraz pewnych treści wspólnych jakiejś grupie, przekazywany następnie środkami właściwymi dla rozmaitych dziedzin kultury i stający się elementem świata społecznej wyobraźni*³.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę całokształt działalności organizacyjno-dydaktycznej, naukowo-badawczej i artystycznej oraz ocenę rozprawy doktorskiej, z przekonaniem stwierdzam, że mgr Katarzyna Kwaśniewska wnosi istotny i twórczy wkład w rozwój sztuk plastycznych i tym samym spełnia wszystkie kryteria wymagane do nadania jej stopnia doktora w zakresie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej - sztuki piękne.

³Białostocki J., *Symbole i obraz*, [w:] tenże, *Studia i rozprawy z dziejów sztuki i myśli o sztuce. Symbole i obrazy w świecie sztuki*, Warszawa 1982, s. 13.